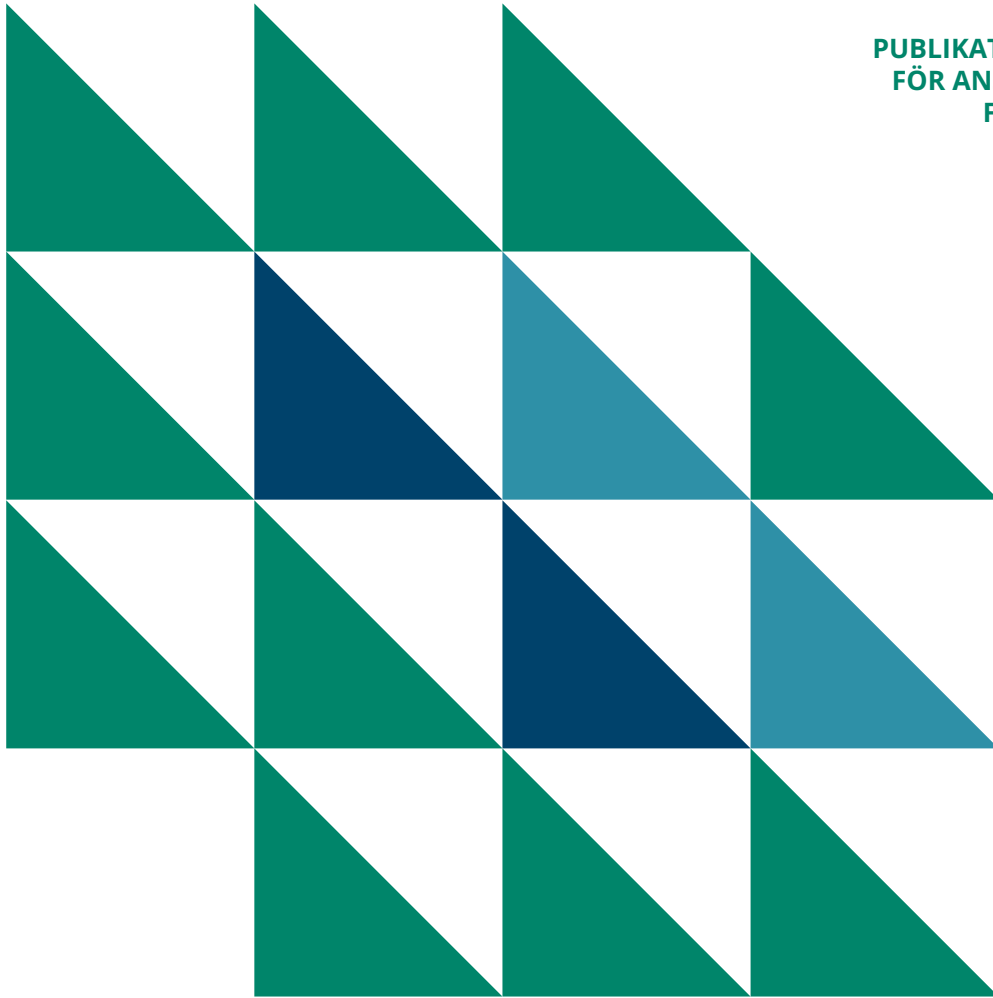

PUBLIKATIONSSERIE
FÖR ANSVARSFULL
FORSKNING
10:2021

REKOMMENDATIONER FÖR ÖPPEN UTBILDNING 2021

PUBLIKATIONSSERIEN FÖR ANSVARSFULL FORSKNING

Publikationsserien för ansvarsfull forskning ger ut deklARATIONER, riktlinjer, studier, rekommendationer och andra dokument som rör öppenhet, ansvarsfullhet och tillgänglighet. Publikationerna behandlar även vetenskapskommunikation och samspelet mellan vetenskap och samhälle. Publikationsserien är inte referentgranskad. Publikationsserien ges ut av Delegationen för informationsspridning (TJNK) och Vetenskapliga samfundens delegation (TSV).

Rekommendationer för öppen utbildning 2021

Publikationsserie för ansvarsfull forskning 10:2021

3:e årgången

FÖRFATTARE: Samordningen av öppen vetenskap,
Vetenskapliga samfundens delegation
UTGIVARE: Delegationen för informationsspridning (TJNK)
och Vetenskapliga samfundens delegation (TSV)

Helsingfors, 2021

ISSN: 2670-062X

ISBN: 978-952-5995-51-0

DOI: <https://doi.org/10.23847/tsv.146>

Detta verk är licensierat under en Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>.

INNEHÅLL

Förord 4

Kvalitetskriterier för öppen utbildning. Del 1. Kvalitetskriterier för öppna lärresurser 5

Handbok i öppen tillgång till lärresurser 9

Vad är tillgänglighet? 9

Hur tillgängliga är optimala öppna lärresurser och lärmiljöer ur den studerandes synvinkel? 10

Hur ska du som upphovsman beakta tillgänglighet? 12

Hur ska en organisation ansvara för och stöda tillgänglighet? 14

Rekommendation om meritering baserad på öppen utbildning och öppna lärresurser 16

Inledning 16

Principer att beakta i meritering 17

Lärarnas kompetensnivåer 18

Redovisning av meriter 19

Kompetenskrav för öppen utbildning 23

Användare av öppna lärresurser 23

Den som utarbetar öppna lärresurser 24

Påverkare inom öppen utbildning 25

FÖRORD

I INLEDNINGEN TILL Policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser¹ nämns nationella rekommendationer för att precisera detaljer i policyn. Rekommendationerna ska hjälpa organisationerna att genomföra åtgärderna i policyn och ge lärare och andra utbildningsanordnare goda tips för att främja öppen utbildning och utnyttja och utarbeta öppna lärresurser. Den första rekommendationen, som behandlar avtal, upphovsrätt, licensiering och dataskydd, publicerades som bilaga till den första delpolicyn.

I denna publikation har vi samlat fyra rekommendationer eller delar av dem gällande öppen utbildning från 2021. Även om var och en av rekommendationerna är ett självständigt verk innehåller de många hänvisningar till varandra. Rekommendationerna uppdateras i samband med uppdateringen av Policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser.

Den första rekommendationen, Kvalitetskriterier för öppen utbildning. Del 1. Kvalitetskriterier för öppna lärresurser, förtydligar den första principen i policyn. Enligt den ska man förutom öppenhet också bedöma innehållets tillförlitlighet och andra till kvaliteten bidragande faktorer vid utvärdering av utbildning och öppna lärresurser som utvecklas i samband med den. Senare har ytterligare en del av rekommendationen som gäller kvalitetskriterier för praxis inom öppen utbildning och öppna lärresurser utarbetats.

Den andra rekommendationen, Handbok i öppen tillgång till lärresurser, preciserar den tredje principen i policyn, enligt vilken man i utvecklingen av öppen utbildning och öppna lärresurser ska beakta tillgängligheten och lämpligheten för många olika typer av lärande. Rekommendationens andra del kommer att gälla öppen tillgång till undervisningsmiljöer och utarbetas senare.

Den tredje rekommendationen, Rekommendation om meritering baserad på öppen utbildning och öppna lärresurser, preciserar den fjärde principen i policyn, enligt vilken arbete för att utveckla öppen utbildning och öppna lärresurser ska värdesättas i meriteringskriterier och planering av arbetsuppgifter.

Den fjärde rekommendationen, Kompetenskrav för öppen utbildning, främjar det första målet i den första delpolicyn, enligt vilken öppna lärresurser i stor utsträckning ska utnyttjas och utarbetas vid högskolorna senast 2025. I delpolicyn är rekommendationen begränsad till kompetenskraven för öppna lärresurser, men i praktiken visade det sig vara lättare att utarbeta kompetenskrav för hela den öppna utbildningen samtidigt.

Utöver de tidigare nämnda rekommendationerna planeras en rekommendation om praxis och verktyg för att säkerställa att öppna lärresurser är sökbara, kompatibla, återanvändbara och kan vidareutvecklas samt en rekommendation om öppen utbildning och öppna lärresurser som beaktar ansvarsfullhet samt studerandenas mångfald.

1 Öppen utbildning och öppna lärresurser. Policy och åtgärdsprogram för det finländska högskole- och forskarsamfundet. Delpolicy 1 – Öppen tillgång till lärresurser. Publikationsserie för ansvarsfull forskning 14:2020. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>.

KVALITETSKRITERIER FÖR ÖPPEN UTBILDNING. DEL 1.

KVALITETSKRITERIER FÖR ÖPPNA LÄRRESURSER

DESSA ANVISNINGAR STÖDER kvalitetsgranskningen av öppna lärresurser ur ett öppenhetsperspektiv. Kvalitetskriterierna, som presenteras i form av en checklista, är avsedda som hjälp för dem som utarbetar och använder öppna lärresurser samt för deras bakgrundsorganisationer.

- Kvalitetskriterierna stöder utarbetandet av material av högre kvalitet ur ett öppenhetsperspektiv.
- Kvalitetskriterierna hjälper användaren att bedöma kvaliteten när öppna lärresurser granskas.
- Kvalitetskriterierna ger bakgrundsorganisationerna ett verktyg för att främja utarbetande och utvärdering av öppna lärresurser som en del av organisationernas övriga anvisningar.

Anvisningarna stöder den första principen i policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser. Enligt den ska man utöver öppenhet också bedöma kvaliteten på undervisningen och de öppna lärresurser som utvecklats i samband med den.

Anvisningarna fastställer fem olika kriterier och mer detaljerade delfaktorer för kvaliteten på öppna lärresurser. Kriterierna är:

- **Innehåll.** En öppen lärresurs av hög kvalitet har ett tillförlitligt innehåll.
- **Lärmetoder.** En öppen lärresurs av hög kvalitet möjliggör mångsidiga sätt att lära sig och undervisa.
- **Tillgång och tillgänglighet.** En öppen lärresurs av hög kvalitet är tillgänglig för alla och det är enkelt att få tillgång till den i alla situationer.
- **Sökbarhet och delning.** En öppen lärresurs av hög kvalitet är lätt att hitta, och användaren vet på vilka villkor resursen kan spridas vidare.
- **Livscykel och möjlighet att bearbeta.** En öppen lärresurs av hög kvalitet upprätthålls och uppdateras regelbundet. Dessutom utnyttjas andra öppna material och praxis för gemensam utveckling då lärresursen utarbetas.

Delfaktorerna under varje kriterium har ordnats enligt nivå – ett kryss i rutan visar att delfaktorn hör till öppna lärresurser på denna nivå. Delfaktorerna på den första nivån beskriver de grundläggande egenskaper som en öppen lärresurs bör ha. Delfaktorerna på den andra nivån beskriver en mer utvecklad öppen lärresurs och på den tredje nivån en avancerad öppen lärresurs.

Den internationella TIPS-ramen för öppna lärresurser² har använts som grund för dessa anvisningar. Fokus har i första hand varit på

2 https://www.cemca.org/ckfinder/userfiles/files/OERQ_TIPS_978-81-88770-07-6.pdf.

kvalitetsfaktorer som är viktiga för öppenhet. Allmänna anvisningar gällande särskilt kvaliteten på webbutföranden och material i anslutning till dem finns till exempel i eAMK:s kvalitetskriterier.³

När man utarbetar och utnyttjar öppna lärresurser är det bra att bekanta sig med Handbok i öppen tillgång till lärresurser samt Rekommendation om upphovsrättsliga frågor som ska beaktas vid publicering av öppna lärresurser som finns som bilaga till Policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser⁴. Dessutom är det skäl att observera att öppna lärresurser bör utarbetas och utnyttjas endast i enlighet med Forskningsetiska delegationens anvisning God vetenskaplig praxis⁵. När det gäller att beakta öppna lärresurser i meritering, se Rekommendation om meritering baserad på öppen utbildning och öppna lärresurser.

---

3 <https://www.eamk.fi/sv/kursutbud/kvalitetskriterierna/>.

4 <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>.

5 <https://tenk.fi/sv/anvisningar-och-material/GVP-anvisningarna-2012>.

Tabell över kvalitetskriterier för öppna lärresurser.

Kvalitetskriterium	Delfaktorer i kvalitetskriteriet	Grundnivå	Utvecklad nivå	Avancerad nivå
Innehåll	Lärresursen grundar sig på forskningsbaserad kunskap och uppfyller kvalitetskriterier inom det specifika området.	X	X	X
	Upphovsrätten har beaktats i utarbetandet av lärresursen.	X	X	X
	I lärresursen nämns de källor som använts.	X	X	X
	Lärresursen innehåller tips om och länkar till kompletterande material.		X	X
	Källorna i lärresursen är i huvudsak öppet tillgängliga.			X
	Lärresursen är referentgranskad.			X

Kvalitetskriterium	Delfaktorer i kvalitetskriteriet	Grundnivå	Utvecklad nivå	Avancerad nivå
Lärmetoder	Inlärningsmålen är beskrivna i lärresursen.	X	X	X
	Lärresursen och dess delar kan utnyttjas i många olika undervisnings-situationer och lärresurser.	X	X	X
	Lärresursen innehåller förslag på bedömningsmetoder för inläring.		X	X
	Lärresursen lämpar sig för många slags lärande och inläringssituationer.		X	X
	Lärresursen innehåller innehåll som främjar delaktighet.		X	X

Kvalitetskriterium	Delfaktorer i kvalitetskriteriet	Grundnivå	Utvecklad nivå	Avancerad nivå
Tillgång och tillgänglighet	Lärresursen ska vara tillgänglig (se Handbok i öppen tillgång till lärresurser).	X	X	X
	Lärresursen innehåller de anvisningar som behövs för att använda den.	X	X	X
	Lärresursen har anpassats så att den motsvarar målgruppens behov.	X	X	X
	Lärresursen kan skrivas ut och användas offline.		X	X
	Lärresursen kan anpassas till olika användningssituationer.		X	X
	Lärresursen lämpar sig för användning på mobil.			X
	Lärresursen beskriver dess tekniska begränsningar.			X

Kvalitetskriterium	Laatukriteerin osatekijät	Grundnivå	Utvecklad nivå	Avancerad nivå
Sökbarhet och delning	Lärresursen har publicerats på en öppen plattform som gör det möjligt att hitta lärresursen.	X	X	X
	Lärresursen innehåller en beskrivning av hur den kan kopplas till befintliga studiehelheter eller läroplaner.	X	X	X
	Lärresursen och dess beskrivning innehåller information om öppen licensiering.	X	X	X
	Lärresursen beskrivs så heltäckande som möjligt i Biblioteket för öppna lärresurser.		X	X
	Lärresursen innehåller en beskrivning av de användningssituationer för vilka den ursprungligen har skapats.		X	X
	Vid delning av lärresursen har man prioriterat öppna filformat som gör det möjligt att återanvända den.			X
	Lärresursen innehåller information om eventuell affiliering samt identifikation gällande upphovsmännen.			X
	Lärresursen har utarbetats med hjälp av program med öppen källkod.			X

Kvalitetskriterium	Laatukriteerin osatekijät	Grundnivå	Utvecklad nivå	Avancerad nivå
Livscykel och möjlighet att bearbeta	Upphovsmännen till det innehåll som utnyttjas i lärresursen har angetts och tydligt separerats från varandra.	X	X	X
	Lärresursen anger en uppdateringscykel eller tidpunkt då innehållet inte längre är aktuellt eller borde kontrolleras.		X	X
	Lärresursen har utarbetats med hjälp av öppna material.		X	X
	Lärresursen innehåller information om hur man kan ge respons och föreslå förbättringar.		X	X
	Användningen av och responsen på lärresursen följs upp.			X
	De filer som behövs för redigering (t.ex. textningsfiler för videor för översättning) har delats i anslutning till lärresursen.			X

HANDBOK I ÖPPEN TILLGÅNG TILL LÄRRESURSER

DEN HÄR HANDBOKEN stöder den tredje principen i Policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser⁶. Enligt den ska tillgänglighet beaktas när öppna lärresurser utarbetas och produceras. Syftet med handboken är att lyfta fram god praxis som underlättar tillämpning principen.

VAD ÄR TILLGÄNGLIGHET?

Tillgänglighet innebär att så många som möjligt kan använda webbtjänster så enkelt som möjligt och att tillgänglighet beaktas i planeringen och genomförandet av tjänsterna.

En tillgänglig öppen lärresurs stöder de studerandes jämlikhet och delaktighet. I en tillgänglig öppen lärresurs är innehållet förståeligt och materialet tekniskt lätt att använda både på en webbplats och i mobila applikationer. Teknisk tillgänglighet täcker materialets läsbarhet med hjälp av assisterande teknik. Fysisk tillgänglighet har beaktats i samband med tillgänglighet i lokaler och miljö.

Ett tillgängligt innehåll är till nytta för en stor grupp människor. Tillgänglighet gynnar i synnerhet dem som har en konstaterad skada eller funktionsvariation. I en hälsoundersökning för studerande nämnde många läs- och koncentrationssvårigheter som kan underlättas med tillgängliga läromedel (Hälsoundersökning för högskolestuderande 2016).⁷

Personer som lider av tillfälliga begränsningar, såsom sjukdom, olycksfall eller störande miljöfaktorer, har nytta av att läroinnehåll finns tillgängliga i många olika former, till exempel som textad video. En studerandes begränsade språkkunskaper eller svaga IT-färdigheter kräver att läromaterialet är tillgängligt.

Delområden för tillgänglighet

Tillgänglighet kan granskas med tanke på tekniskt genomförande, användarvänlighet samt innehållets tydlighet och begriplighet. En webbtjänst som är **tekniskt väl genomförd**, dvs. följer HTML-standarderna och WCAG-anvisningarna, har en felfri och logisk källkod. En tekniskt väl genomförd tjänst fungerar väl med olika enheter och assisterande teknologier, såsom talstyrning och skärmläsningssystem.

Användarvänlighet innebär:

- att webbtjänstens användargränssnitt är tydligt
- att helheten är lätt att gestalta
- att navigeringen är tydlig
- att sidan, funktionen eller innehållet man sökt efter hittas smidigt.

I praktiken ska lärresursens huvudsakliga innehåll alltså tydligt skilja sig från andra element. I digitala lärmiljöer bör man också fästa upp-

6 <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>.

7 https://1285112865.rsc.cdn77.org/app/uploads/2020/01/KOTT_2016-1.pdf.

märksamhet vid navigering och namngivning av material så att det är lätt för alla att studera i dem och möjligt att fungera självständigt.

Innehållets begriplighet är en central del av en tillgänglig webbtjänst och möjliggör inläring. Innehållet bygger på ett tydligt språk och logiska helheter. Olika studerande har olika sätt att upptäcka och förstå den information som presenteras för dem – att erbjuda innehåll som kan observeras med olika sinnen främjar det individuella lärandet. Studerande som har en sensorisk funktionsvariation eller inläringssvårigheter eller vars modersmål inte är svenska har särskilt nytta av att erbjudas alternativa material.

Reglering av tillgänglighet

Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019)⁸ fastställer miniminivån för webbtjänsters tillgänglighet (AA) utifrån WCAG 2.1.-standard. Lagen grundar sig på Europeiska unionens direktiv (2016/2102) om tillgänglighet gällande offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer som trädde i kraft 2.12.2016. Enligt direktivet ska alla digitala tjänster och s.k. publicerat material vara tillgängliga. I Finland övervakar Regionförvaltningsverket i Södra Finland att lagen följs. Lagen gäller organisationer som verkar som myndigheter (t.ex. yrkeshögskolor och universitet samt kommuner). Förutom myndigheter gäller tillgänglighetskraven offentlighetsrättsliga inrättningar, sådana föreningar, organisationer och tjänster vars verksamhet stöds med offentliga medel samt en del tjänsteleverantörer inom den privata sektorn (banker, försäkringsbolag).

Innehållet på webbtjänster och webbplatser för myndigheter och offentlighetsrättsliga instanser ska uppfylla tillgänglighetskraven. Kraven gäller allt innehåll som publiceras på webben: text, bild, video och olika filer. Lagen gäller dock endast en del av de filer som delas eller visas på nätet – videor och ljudfiler som publicerats tidigare än 23.9.2020 samt dokumentfiler som publicerats tidigare än 23.9.2018 omfattas inte av lagen.

Enligt universitetslagen och yrkeshögskolelagen behöver lagen inte tillämpas på undervisning när en webbplats eller mobil applikation produceras i samband med undervisningen och används i en begränsad grupp under en viss tid. Tillgänglighetskraven i lagen gäller inte heller direkta videosändningar.

Varje organisation som omfattas av lagens tillgänglighetskrav ska ta fram ett tillgänglighetsutlåtande för sina webbplatser och mobila applikationer och publicera det på sin webbplats. Eventuella avvikelser från tillgänglighetskraven (t.ex. brister i tillgängligheten på webbplatser eller i Microsoft Office-dokument) och möjlighet att ge respons på tillgängligheten ska anges i tillgänglighetsutlåtandet.⁹

HUR TILLGÄNGLIGA ÄR OPTIMALA ÖPPNA LÄRRESURSER OCH LÄRMILJÖER UR DEN STUDERANDES SYNVINKEL?

Tillgänglighet är till för alla, eftersom den gör det lättare och smidigare för alla att använda läromedel och lärmiljöer. Nästan oundvikligen uppstår situationer där de olika delfaktorerna i tillgängligheten är till

8 <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2019/20190306>

9 <https://www.tillganglighetskrav.fi/lagar-och-standarder/om-tillganglighetsutlatande/>.

nytta – till exempel underlättar en tillräcklig kontrast i lärresursen om användaren försöker läsa materialet i klart solljus.

I bästa fall är planeringsprincipen Design for All tydlig i den tillgängliga öppna lärresursen och lärmiljön. Enligt principen har man i lärresursen och lärmiljön redan som utgångspunkt strävat efter att beakta mångahanda studerandegrupper och användningssituationer, vilket i sin tur stöder studerandenas jämlikhet och sociala delaktighet.¹⁰

Med tanke på en användare av tillgängliga öppna lärresurser eller lärmiljöer är Design for All-principen till hjälp i följande frågor:

1) Lärresursen och lärmiljön kan användas på ett jämlikt sätt. När en lärresurs och lärmiljö utarbetas ska jämlika användningsmöjligheter säkerställas. Till jämlika användningsmöjligheter hör till exempel att beakta olika enheter och nätförbindelser samt de studerandes varierande språkkunskaper. Jämlika användningsmöjligheter förhindrar också att studerande eller studerandegrupper pekas ut.

2) Lärresursen och lärmiljön kan användas flexibelt. Det är möjligt att anpassa en lärresurs eller lärmiljö så att den motsvarar specifika behov samt tillgängliga enheter och program med olika individuella inställningar och egenskaper. I bästa fall kan det till exempel i samma material till och med olika alternativ som lämpar sig för olika inlärningssätt.

3) Lärresursen och lärmiljön är lätta att använda. Lärresursen eller lärmiljön är inte för komplicerade, utan de kan användas av studerande oberoende av tidigare erfarenhet, färdigheter, språkkunskaper, koncentration eller tillgängliga enheter och program.

4) Man har förebyggt möjligheter till felaktig användning och förståelse av lärresursen och lärmiljön. När en studerande inte behöver fundera på felmeddelanden kan hen koncentrera sig på innehållet i lärresursen eller lärmiljön. En tillgänglig lärresurs förhindrar eventuella missförstånd, och då kan den studerande vara säker på att hen har tagit till sig innehållet på rätt sätt.

5) Lärresursen och lärmiljön uppmuntrar till att lära sig mer. En tillgänglig lärresurs och lärmiljö ger goda inlärningsupplevelser och hjälper studerande att lära sig.

6) Öppenhet sprider god tillgänglighetspraxis. Om lärresurser och lärmiljöer är öppna kan ta efter goda exempel och utveckla dem vidare. På så sätt sprids god tillgänglighetspraxis för lärresurser och lärmiljöer snabbt på bred front, vilket också hjälper de studerande.

Vad ska man göra om en studerande upptäcker brister i tillgängligheten i en lärresurs?

Redan användarupplevelsen kan synliggöra att en lärresurs är bristfälligt tillgänglig. En studerande kan till exempel märka att lärresursen inte kan användas utan mus eller att det saknas textning i den video som läraren delar. Studeranden kan också i vissa fall bedöma lärresursens tillgänglighet med samma verktyg som lärresursens upphovsmän, till exempel när man granskar färgkontrasten.

Det lönar sig att först ge respons på bristerna i tillgängligheten i den öppna lärresursen till den som skapat lärresursen eller till den lärare som använt den i sin undervisning. Om upphovsmannen eller

¹⁰ <http://designforall.org/>.

läraren arbetar vid en högskola eller i en annan organisation där tillgänglighetskraven gäller, är hen skyldig att svara på responsen och erbjuda lärresursen i en form som är lämplig för användaren. Även om tillgänglighetskraven inte gäller en lärresurs ger responsen hen möjlighet att förbättra sitt läromaterial.

Om den som skapat lärresursen eller den lärare som utnyttjat den inte svarar på responsen eller erbjuder en ersättande lärresurs trots att hen enligt lagen borde göra det, lönar det sig att kontakta upphovsmannens eller lärarens bakgrundsorganisation. Bakgrundsorganisationen borde använda sig av antingen en webblankett eller e-post för tillgänglighetsrespons, och svaret på responsen borde komma inom två veckor. Om svaret på responsen inte är tillfredsställande eller det inte kommer något svar alls, kan den studerande kontakta Regionförvaltningsverket i Södra Finland och lämna en begäran om utredning eller ett klagomål om brister i tillgängligheten.¹¹

HUR SKA DU SOM UPPHOVSMAN BEAKTA TILLGÄNGLIGHET?

Det är bra att beakta tillgängligheten redan när du planerar en lärresurs, och det lönar sig att bearbeta lärresursen med tillgänglighet i åtanke. När du delar din öppna lärresurs ger du andra möjlighet att förbättra dess tillgänglighet.

En upphovsman som beaktar tillgänglighet:

1. bekantar sig med tillgänglighetsanvisningarna
2. använder sig av tillgänglighetsegenskaperna hos de verktyg och miljöer som används
3. beskriver lärresursens tillgänglighet och dess eventuella begränsningar
4. lyssnar på respons och utveckla materialet utifrån den.

---

11 Mer information om användarens rättigheter: <https://www.tillganglighetskrav.fi/dina-rattigheter/>.

Du kan beakta tillgängligheten i din lärresurs på följande sätt:

Ämne	Exempel på beaktande	Mer information	Verktyg
Ett tydligt och begripligt språk	<ul style="list-style-type: none"> Använd ett tydligt allmänspråk som alla studerande lätt kan förstå. Redogör för främmande termer som använts. 	<ul style="list-style-type: none"> Institutet för de inhemska språken¹² En tillgänglig webbttext¹³ 	
Användning av verktyg för att skapa en tydlig och logisk struktur	<ul style="list-style-type: none"> Dela in materialet under rubriker som beskriver materialet så att de studerande får information om lärresursens struktur. Utnyttja programvarans färdiga stilverktyg. Namnge länkar på ett överskådligt sätt. 	<ul style="list-style-type: none"> Anvisningar för tillgängliga dokument på webbplatsen Saavutettavasti.fi¹⁴ eOppivas kurs: Tillgängliga dokument på webben¹⁵ 	Använd en applikations egna stilverktyg för att skapa och kontrollera tillgängligheten.
Icke-textuella element och alternativa presentations-sätt	<ul style="list-style-type: none"> Beakta text- och färgkontraster så att det är så lätt som möjligt att upptäcka olika innehåll i materialet. Kontrollera att materialet även fungerar i svartvitt. Skriv textalternativ för icke-textuella element: bildtexter eller alternativa texter för bilder samt textning, alternativ text eller bildtolkning för video- och audioupptagningar. 	<ul style="list-style-type: none"> Bild och ljud¹⁶ Lägga till undertexter¹⁷ Lättlästa videor¹⁸ I anvisningen Textning av videor främjar tillgängligheten tydliggör skillnaderna mellan olika textningssätt (open eller closed captions)¹⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> Tillgänglighetslägg för webbläsare, till exempel NoCoffee-tillägget i Chrome Kontrollverktyg för kontraster²⁰ Det är lätt att göra en tillgänglighetsgranskning av videor (www.saavutettavasti.fi)
Sökbarhet av material och dess innehåll	Beskriv i lärresursens metadata vilket slags material det är fråga om, för vem det är avsett och hur tillgängligheten har beaktats.	<ul style="list-style-type: none"> Ordlista för tillgänglighetsmetadata²¹ Anvisningar för att lägga till metadata²² 	Biblioteket för öppna lärresurser (aoe.fi)
Materialets användbarhet med olika enheter och i miljöer	Använd filformat och lösningar som gör det möjligt för användaren att anpassa utformningen efter sina behov.	Jämförelse av Epub och PDF-format (på engelska) ²³	
Utnyttja tillgängliga material	När du utnyttjar material som andra producerat i undervisningen ska du kontrollera att materialet är tillgängligt, t.ex. att det har textning.		Du hittar tillgängliga läromedel t.ex. på Biblioteket för öppna lärresurser (aoe.fi)

12 <https://www.sprakinstitutet.fi/sv>.

13 https://kaltura.hamk.fi/media/N%C3%A4in+kirjoit+saavutettavaa+verkkoteksti%C3%A4/0_b20hi76r.

14 <https://www.saavutettavasti.fi/saavutettavat-asiakirjat/>.

15 <https://www.eoppiva.fi/koulutukset/saavutettavat-asiakirjat-verkossa/>.

16 <https://www.saavutettavasti.fi/kuva-ja-aani/>.

17 <https://support.google.com/youtube/answer/2734796?hl=sv>.

18 <https://selkokeskus.fi/selkokieli/videot/>.

19 <https://digipedaohjeet.hamk.fi/ohje/nain-tuotat-saavutettavan-videon/>.

20 <https://webaim.org/resources/contrastchecker/>.

21 <https://wiki.eduuni.fi/display/CscOppimateriaalivaranto/>

Oppimateriaalien+metatietomalli#Oppimateriaalienmetatietomalli-saavutettavuus.

22 <https://aoe.fi/#/materiaali/606>.

23 <https://daisy.org/info-help/time-to-use-the-modern-digital-publishing-format/>.

HUR SKA EN ORGANISATION ANSVARA FÖR OCH STÖDA TILLGÄNGLIGHET?

Lagstiftningen fastställer miniminivån för webbtjänsters tillgänglighet. I Finland är det Regionförvaltningsverket i Södra Finland som övervakar att lagen följs, och webbplatsen tillganglighetskrav.fi, som upprätthålls av regionförvaltningsverket, stöder aktörerna.

En organisation bedömer för vilka läresurser tillgänglighetskraven gäller och vad kraven innebär i dess verksamhet. Tillgänglighetskraven behöver enligt den nuvarande lagstiftningen inte tillämpas när läresurser används för en begränsad grupp under en viss tid eller på försök.

Redan nu lönar det sig för en organisation att granska [tillgänglighetsdirektivet](#) (European Accessibility Act) som godkändes 2019.²⁴ Direktivet utvidgar kraven på nya produkter och tjänster, till exempel elektroniska böcker och enheter samt program som används för att läsa dem. Målet är att direktivet ska införlivas i den nationella lagstiftningen senast 28.6.2022 och träda i kraft i juni 2025.

Tillgänglighet kan ses som en del av användarorienterad utveckling av tjänster i syfte att stöda inlärning och deltagande. Tillgänglighet stöder högklassig produktion och utnyttjande av läresurser i organisationer.

I en organisations verksamhet beaktas de skyldigheter som lagen kräver och de anvisningar som utarbetats ur användarens och upphovsmannens synvinkel.

Åtgärder för organisationer:

- Organisationen fastställer hur tillgänglighet förverkligas i dess verksamhet.
- Organisationen ansvarar för åtgärder gällande tillgänglighet och ordnar de resurser som behövs för åtgärderna.
- Organisationen ger stöd och anvisningar för fullgörande av lagstadgade skyldigheter och erbjuder tillräcklig juridisk rådgivning.
- Organisationen stöder kontinuerlig utveckling av läresurser.
- Organisationen utnyttjar och delar god praxis för förverkligande av tillgänglighet.
- Organisationen satsar på att stärka personalens kunskaper om tillgänglighet.
- Organisationen tar emot tillgänglighetsrespons och svarar på responsen inom 14 dygn.

En organisation som stöder tillgänglighet väl har utöver de uppgifter som lagen förutsätter följande:

1. Fastställda tillgänglighetsmål och kontinuerlig uppföljning av dem.
2. Anvisningar för utarbetande av tillgängliga läresurser och bedömning av läresursernas tillgänglighet (se tidigare punkter i rekommendationen gällande användarens och upphovsmannens synvinklar).

24 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0882&from=EN>.

3. Introduktion till förverkligande av tillgänglighet för hela personalen och särskilt för sakkunniga inom stöd för inläring och studier.
4. Stöd för lärresursers upphovsmän vid utarbetande och användning av tillgängliga lärresurser.
5. Stöd för användare av lärresurser.
6. Dokument gällande tillgänglighet (tillgänglighetsutlåtande, tillgänglighetsrespons) och de behandlingssätt som överenskommit för dem

Källor och mer information

- [Mer information på regionförvaltningsverkets webbplats](#)²⁵
- [Skapa ett tillgänglighetsutlåtande](#)²⁶
- [Kommunförbundets tillgänglighetshandbok](#)²⁷

Mer information om hur tillgänglighet genomförs i olika former av läromedel:

- [Universal Design for Learning](#)²⁸
- [Webbinarium i webbmaterial från Suomen eOppimiskeskus r.f.](#)²⁹
- [Material på engelska om tillgänglighet i utbildningsmaterial](#)³⁰

Exempel på god praxis och gemensamma anvisningar:

- [Högskolans tillgänglighetskriterier – ett verktyg för utvärdering av högskolans tillgänglighet, i synnerhet punkterna "Digital tillgänglighet" och "Undervisning och inläring"](#)³¹
- [Tillgänglighet i video- och ljudmaterial i Moniviesti – Digitala tjänster \(jyu.fi\)](#)³²
- [Celia \(2021\). Anvisningar och tips om tillgänglighet i webbinnehåll: Tillgänglighetsdokument – PowerPoint](#)³³
- [Tillgängliga dokument på nätet. \(2021\). Tillgänglighet i PowerPoint-presentationer](#)³⁴

Tillgänglighet för en PDF-fil kan kontrolleras med olika verktyg:

- [Kontroll med Adobe Acrobat Pro: Bedömning av tillgänglighet \(Acrobat Pro\)](#)³⁵
- [Det engelskspråkiga bedömningsverktyget PAVE på nätet: PDF Accessibility.](#)³⁶

25 <https://www.tillganglighetskrav.fi/>.

26 <https://www.tillganglighetskrav.fi/tillganglighetsutlatande-2/>.

27 <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/verkko-oppaat/saavutettavuusopas>.

28 <https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl>.

29 <https://eoppimiskeskus.fi/webinaari-esimerkkeja-verkkomateriaalin-saavutettavuustyosta/>.

30 <https://inclusivepublishing.org/educator/>.

31 <http://www.esok.fi/oho-hanke/julkaisut/saavutettavuuskriteeristo>.

32 <https://www.jyu.fi/digipalvelut/fi/ohjeet/moniviestin-ohjeet/video-ja-aanimateriaalin-saavutettavuus>.

33 <https://www.saavutettavasti.fi/saavutettavatsiakirjat/powerpoint/>.

34 https://www.eoppiva.fi/kurssit/saavutettavat-asiakirjatverkossa/#/lessons/zpnW1nvh4pO_hxuGo7kGivZ3bqw2Sl.

35 https://helpx.adobe.com/fi/acrobat/using/create-verify-pdf-accessibility.html#check_accessibility_of_PDFs.

36 <https://pave-pdf.org/index.html?lang=en>.

REKOMMENDATION OM MERITERING BASERAD PÅ ÖPPEN UTBILDNING OCH ÖPPNA LÄRRESURSER

DENNA REKOMMENDATION stöder den fjärde principen i policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser. Enligt den ska arbete för att utveckla öppen utbildning och öppna lärresurser värdesättas i meriteringskriterier och planering av arbetsuppgifter. Syftet med rekommendationen är att lyfta fram god praxis som stöder tillämpning av principen.

INLEDNING

Öppen utbildning i olika former gagnar hela samhället genom att erbjuda människor fler möjligheter att utvidga sin kompetens och skaffa sig kunskap och ny förståelse. Denna rekommendation syftar till att säkerställa att de som främjar öppen utbildning får det erkännande de förtjänar för sitt arbete och att det främjande arbetet på ett naturligt sätt stöder deras karriärutveckling.

Lärarna hör till de viktigaste aktörerna som främjar öppen utbildning, men även många andra aktörer arbetar för öppen utbildning. Till exempel stöder och uppmuntrar högskolorna sina lärare att använda och producera öppna lärresurser och deltar också aktivt i främjandet av öppen utbildning på nationell nivå. Denna rekommendation om meritering baserad på öppen utbildning och öppna lärresurser är i första hand avsedd att fungera som handledning i att beakta lärarnas meriter, men den kan också tillämpas på andra uppgifter och roller som främjar öppen utbildning, till exempel:

- forskare och forskningsprojekt som producerar öppna lärresurser
- studerande som har deltagit i främjandet av öppna lärresurser och annan öppen utbildning
- personer som stöder öppen utbildning i sitt eget arbete, till exempel biblioteksexperter, forskare, undervisningsplanerare och övrig stödpersonal
- påverkare som har kommunicerat om öppen utbildning och inspirerat andra att främja öppen utbildning
- chefer och beslutsfattare som i betydande grad har deltagit i främjandet av öppen utbildning och vars insats har haft omfattande konsekvenser för den öppna undervisningen.

Det är också bra att beakta att samma person kan ha många olika roller och främja öppen utbildning på olika sätt.

PRINCIPER ATT BEAKTA I MERITERING

Att främja öppen utbildning kräver tid och kompetens av lärare och är en möjlig och viktig del av lärares arbete. Rekommendationen är att organisationer har tydliga kriterier och anvisningar för hur man beaktar främjande av öppen utbildning som en del av bedömningen av en lärares helhetsarbete till exempel vid rekrytering, karriärutveckling, fastställande av lön, finansieringsansökningar och beviljande av priser. Utöver detta rekommenderas i synnerhet högskolor att säkerställa att lärarna har möjlighet att använda sin arbetstid för att främja öppen utbildning och beakta den i sin arbetstidsplan. De viktigaste anvisningarna för beaktande av meriter finns samlade i [tabell 1](#).

Den öppna utbildningens betydelse och vikt kan variera utifrån syftet med bedömningen. De personer som bedöms ska alltid informeras om kriterier och betoningar.

Vid bedömningen av meriter för öppen utbildning ska man beakta också ett flertal andra faktorer utöver antalet publicerade öppna lärresurser samt andra publikationer och meriter. Till exempel ska man beakta:

- **Kvalitet:** Det lönar sig att anlita experter för att bedöma kvaliteten. När det gäller öppna lärresurser kan man i kvalitetsbedömningen utnyttja de nationella [kvalitetskriterierna för öppna lärresurser](#).
- **Genomslagskraft:** När det gäller genomslagskraft kan man i bedömningen ta hjälp av nerladdningar och användning av öppna lärresurser, deltagar- eller prestationsmängder i öppna kurser och föreläsningar samt respons på alla dessa. Dock berättar inte dessa siffror allt, utan till exempel utvecklingen av en studerandes kompetens och djupgående inverkan på ett begränsad gemenskap kan vara en större merit än yttlig påverkan på den bredare allmänheten.
- **Grad av öppenhet:** Utgångspunkten är att ju mer öppen utbildning läraren har främjat, desto större är meriten. Av motiverade skäl kan man vara flexibel med principerna och bedöma till exempel lärresurser med licenser med mer begränsade bearbetningsrättigheter så att de är lika meriterade som helt öppna lärresurser. Orsaken till en lägre grad av öppenhet kan till exempel vara branschspecifik praxis eller särskilda risker gällande innehållet i vissa lärresurser såsom föråldrade uppgifter eller känsligt material.
- **Samarbete:** En tanke med öppen utbildning är att möjliggöra samarbete mellan lärare samt till exempel mellan lärare och studerande. Till exempel bör det i bedömningen ses som positivt att använda sig av öppna material som andra har skapat när man utarbetar sina egna öppna lärresurser, utvecklar öppna kurser, föreläsningar och lärresurser tillsammans, samt gör de studerande delaktiga i utvecklingen av den öppna utbildningen.
- **Den arbetsmängd och kompetens som meriten kräver:** Gällande kurser, föreläsningar och lärresurser kan arbetsmängden bedömas till exempel utifrån deras omfattning. Gällande lärresurser kan också typen av lärresurs vara viktig, till exempel kräver det ofta mer arbete och kompetens för att utarbeta en nätkurs eller ett inlärningsspel än att publicera en föreläsningpresentation.

LÄRARNAS KOMPETENSIVÅER

Öppen utbildning och öppna lärresurser kan utvecklas och främjas på många sätt. Var och en kan börja främja öppen utbildning på sin egen kompetensnivå. I takt med att kompetensen utvecklas blir det möjligt för en lärare att främja öppen utbildning och påverka inte bara studerande utan också till exempel andra lärare, den egna organisationen, olika nationella och internationella intressentgrupper inom undervisning och forskning samt samhället i övrigt.

Organisationer bör ge lärare möjlighet att utnyttja sin utveckling för att främja öppen utbildning, till exempel som en del av karriärutvecklingen. Vid bedömningen av öppen utbildning kan man på olika sätt betona olika sätt att främja öppen utbildning och tillhörande meriter som lämpar sig för olika kompetensnivåer. Följande indelning kan utnyttjas för att definiera kompetensnivåerna och de meriter som är kännetecknande för dem.

1. Varje lärare kan främja öppen utbildning till exempel på följande sätt:
  - utveckla sin egen kompetens inom öppen utbildning och relaterade frågor (se [Kompetenskraven för öppen utbildning](#)),
  - utnyttja öppna lärresurser och program i sin undervisning samt
  - utnyttja lärometoder inom öppen utbildning i sin undervisning.
2. När en lärare får mer erfarenhet kan hen främja öppen utbildning till exempel på följande sätt:
  - referentgranska öppna lärresurser som gjorts av andra,
  - publicera egna öppna och tillgängliga lärresurser,
  - vara med och ta fram helt öppna nätkurser (MOOC) eller hålla föreläsningar och kurser som är öppna för allmänheten (t.ex. *Studia Generalia*),
  - hjälpa andra i frågor som gäller öppen utbildning,
  - delta i bedömningen av andra lärare i egenskap av expert på öppen utbildning,
  - engagera studerande i skapandet av öppna lärresurser samt
  - öppet dela eller publicera sina egna lärometoder (till exempel gällande planering, genomförande eller bedömning av undervisning).
3. En lärare som är djupt insatt i öppen utbildning kan främja öppen utbildning på många olika sätt, till exempel:
  - genom att bedriva forskning kring öppen utbildning,
  - genom att delta i nationella eller internationella nätverk för öppen utbildning eller projekt samt
  - genom att leda nationella och internationella arbetsgrupper eller projekt för öppen utbildning.

REDOVISNING AV MERITER

Organisationerna bör ge tydliga anvisningar om hur man ska redovisa meriter i samband med bedömning av öppen utbildning och öppna lärresurser. Meriter med anknytning till öppen utbildning och öppna lärresurser kan redovisas i en CV, undervisningsportfolio eller en organisations forskningsdatasystem. Målet är att man i framtiden ska kunna hämta merituppgifter gällande öppen utbildning och öppna lärresurser direkt från olika datasystem.

I en organisations anvisningar meriterna delas in i öppna lärresurser, forskningsresultat om öppen utbildning, helt öppna kurser och föreläsningar samt öppen utbildning. I mån av möjlighet är det bra att beakta indelningen även i organisationens forskningsdatasystem. Samma indelning kan också tillämpas av lärare som till exempel vill upprätthålla sitt eget CV.

Öppna lärresurser

Beslut om publicering av öppna lärresurser fattas av den som har skapat resurserna. Enligt delpolicyn för öppen tillgång till lärresurser³⁷ rekommenderas användning av Biblioteket för öppna lärresurser (aoe.fi) för publicering av metadata om öppna lärresurser. Biblioteket ökar materialens sökbarhet samt stöder produktionen av metadata och uppföljningen av hänvisningar. I Biblioteket för öppna lärresurser bifogas förutom metadata även en licens som informerar om användarvillkor samt annan dokumentation som underlättar användning av materialet. Biblioteket skapar också en beständig identifierare för öppna lärresurser som gör det möjligt att hitta materialet och hänvisa till det.

I bedömningssituationer lönar det sig att be om att få lyfta fram några resurser av särskilt hög kvalitet. Som hjälp vid valet av öppna lärresurser av hög kvalitet kan man använda de nationella kvalitetskriterierna för öppna lärresurser. Det utvalda materialet kan beskrivas mera ingående:

- hur effektiv lärresursen har varit (till exempel antal nerladdningar och användare, hänvisningar samt bedömningar av lärresursen)?
- hur lärresursen uppfyller kvalitetskriterierna för öppna lärresurser,
- lärresursens omfattning och/eller den arbetsmängd som använts för att utarbeta materialet,
- lärresurser som skapats i samarbete och vilken roll man har haft i utarbetandet samt
- om lärresursen har publicerats med en begränsad licens (t.ex. en licens som förbjuder bearbetning) – varför har denna licens valts?

37 <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>.

Forskningsresultat

Forskningsresultat som redovisas som meriter för öppen utbildning är:

- forskningspublikationer om öppen utbildning och öppna lärresurser
- öppna forskningsmaterial från undervisning.

När man dokumenterar dessa är det bra att följa etablerad praxis för forskningspublikationer och dokumentation av forskningsmaterial.

Helt öppna kurser och föreläsningar

Det lönar sig att anteckna till exempel följande uppgifter om helt öppna kurser och föreläsningar:

- kursens eller föreläsningens ämne och genomförande,
- kursens eller föreläsningens omfattning och/eller den arbetsmängd som använts för att planera den,
- eventuella beständiga identifierare för nätkurser,
- hur effektiva kurserna och föreläsningarna har varit (deltagar- eller prestationsantal samt respons),
- den egna rollen i och det egna bidraget till gemensamt skapade eller hållna föreläsningar och kurser
- avgiftsfrihet eller grund för avgifter för kontaktföreläsningar och -kurser (till exempel täckande av kostnader för ordnande av utbildning).

Verksamhet gällande öppen utbildning

Som meriter för verksamhet gällande öppen utbildning kan man redovisa till exempel följande aktiviteter:

- kurser i öppen utbildning och kompetens som förvärvats på annat sätt (förutom kursprestationer kan kompetens verifieras till exempel med kompetensmärken),
- utnyttjande av öppna lärresurser samt lärmeter i den egna undervisningen samt respons gällande dessa,
- utveckling och delning av öppna lärmeter (till exempel en kort beskrivning av den utvecklade praxisen och en hänvisning där man kan bekanta sig närmare med praxisen),
- referentgranskning av öppen undervisning och lärresurser som producerats av andra,
- stöd för och utbildning av andra gällande öppen utbildning,
- nationellt och internationellt samarbete gällande öppen utbildning samt
- ledning av nationella och internationella projekt för öppen utbildning (t.ex. hänvisning till projektdokumentation).

Källor:

- [Delpolicy 1 – Öppen tillgång till lärresurser.](#)
- [Open Education Awards for Excellence](#)
- [Kvalitetskriterier för öppen utbildning. Del 1. Kvalitetskriterier för öppna lärresurser](#)

Tabell 1: Sammanfattning av meritering inom öppen utbildning. Preciseringar till tabellen och dess kriterier finns i texten.

Merit	Att beakta vid redovisning av meriter	Att beakta gällande principer och kompetensnivå
Lärresurser		
Grundläggande frågor (alla lärresurser)	Lärresursen och dess metadata ska innehålla en licens som anger materialets användarvillkor. Öppna licenser: CC BY och CC BY SA. Det är bra att motivera om materialet inte är öppet licensierat eller om det inte kan utnyttjas avgiftsfritt.	Orsaken till en lägre grad av öppenhet kan till exempel vara branschspecifik praxis eller särskilda risker gällande innehållet i vissa lärresurser, till exempel föråldrade uppgifter.
	Det är bra att publicera en lärresurs eller dess metadata på en erkänd nationell eller internationell plattform (t.ex. aoe.fi) som garanterar att materialet får en beständig identifierare och tillgång till metadata även om materialet inte längre finns kvar, och att uppgifter om materialet kan hämtas.	
	Tillräckliga metadata och annan dokumentation gällande lärresursen underlättar återanvändning och är därför en viktig merit.	
	I mån av möjlighet är det bra att beakta ordlistor, ontologier och standarder i lärresursens metadata samt metadataats maskinläsbarhet.	
	Användning av öppna filformat kan redovisas som merit.	
Lärresurser som valts för bedömning (se mer)	Det är bra att berätta hur lärresursen uppfyller t.ex. de nationella kvalitetskriterierna.	Använd sakkunniga och de nationella kvalitetskriterierna för öppna lärresurser som hjälp vid kvalitetsbedömningen.
	Det är bra att berätta om lärresursens genomslag och betydelse (till exempel antalet nerladdningar och användare, hänvisningar samt bedömningar av lärresursen).	Observera att enbart antalet nerladdningar och användare inte är det enda kännetecknet på genomslag.
	Vid behov kan man berätta om lärresursens omfattning och/eller den arbetsmängd som använts för att utarbeta dem.	
	Det är bra att berätta om lärresursen har skapats i samarbete med andra och vilken roll den som ska bedömas har haft i utarbetandet av materialet.	
Forskningsresultat		
Forskningspublikationer om öppen utbildning	Etablerad praxis för forskningspublikationer följs.	Kan beaktas särskilt i bedömningar som fokuserar på forskning kring öppen utbildning.
Öppna forskningsmaterial som tagits fram i undervisning	Etablerad praxis för forskningsmaterialet följs.	Kan beaktas särskilt i bedömningar som fokuserar på forskning kring öppen utbildning.

Merit	Att beakta vid redovisning av meriter	Att beakta gällande principer och kompetensnivå
Helt öppna kurser och föreläsningar	Man kan registrera till exempel följande:	Kan beaktas särskilt i bedömningen av mer erfarna lärare.
	kursens eller föreläsningens ämne och genomförande,	
	kursens eller föreläsningens omfattning och/eller den arbetsmängd som använts för att planera den,	
	eventuella beständiga identifierare för nätkurser,	
	hur effektiva kurserna och föreläsningarna har varit (deltagar- eller prestationsantal samt respons),	
	den egna rollen i och det egna bidrag till gemensamt skapade eller hållna föreläsningar och kurser	
	avgiftsfrihet eller grund för avgifter för kontaktföreläsningar och -kurser (till exempel täckande av kostnader för ordnande av utbildning).	
Verksamhet gällande öppen utbildning		
Kurser i öppen utbildning och på annat sätt förvärvat kompetens	Kompetensen kan verifieras med kursprestationer och kompetenstecken.	Lämpar sig för bedömning på alla kompetensnivåer.
Utnyttjande av öppna lärresurser samt lärmeter i den egna undervisningen	Man kan redovisa exempel och berätta om responsen.	Lämpar sig för bedömning på alla kompetensnivåer.
Utveckling och delning av öppna lärmeter	Man kan beskriva utvecklad praxis och ge en hänvisning till var man kan bekanta sig närmare med den.	Kan beaktas särskilt i bedömningen av mer erfarna lärare.
Referentgranskning av öppen undervisning och läromedel som producerats av andra	Kan ge exempel.	Kan beaktas särskilt i bedömningen av mer erfarna lärare.
Att hjälpa andra och utbilda dem i öppen utbildning	Kan ge exempel.	Kan beaktas särskilt i bedömningen av mer erfarna lärare.

KOMPETENSKRAV FÖR ÖPPEN UTBILDNING

DESSA KOMPETENSKRAV har utarbetats för att stöda målen i policyn för öppen utbildning och öppna lärresurser. Kompetenskraven definierar vilka kunskaper och färdigheter den som utnyttjar öppna lärresurser, den som tar fram öppna lärresurser och den som påverkar öppen utbildning borde behärska. Kompetenskraven kan utnyttjas till exempel vid planering av organisationens utbildningar gällande kompetens inom öppen utbildning.

Kompetenskraven är kumulativa: den som tar fram öppna lärresurser förutsätts också behärska kompetenskraven för den som utnyttjar öppna lärresurser, och en påverkare inom öppen utbildning förutsätts också behärska kompetenskraven för den som tar fram öppna lärresurser.

ANVÄNDARE AV ÖPPNA LÄRRESURSER

Den som utnyttjar öppna lärresurser förstår grundbegreppen för öppen utbildning och kan placera resurserna i ett bredare fält gällande öppen vetenskap och forskning, hen kan hitta och utnyttja öppna lärresurser i sin egen undervisning och iaktta upphovsrätt och licensvillkor. Hen kan också bedöma kvaliteten på öppna lärresurser. Den som utnyttjar öppna lärresurser förutsätts:

- kunna förklara grundbegrepp inom öppen utbildning, såsom begrepp inom öppna lärresurser, öppna lärmeteroder samt öppen källkod och öppen teknologi,
- förstå hur öppen utbildning relaterar till öppen vetenskap och forskning,
- förstå betydelsen av öppen utbildning för högskole- och forskningssamfundet samt det övriga samhället,
- kunna utnyttja lärresurser och annat material i den egna undervisningen och vid skapande av egna lärresurser, detta enligt upphovsrättens och de allmänna licenstypernas villkor,
- känna till de bästa kanalerna för att hitta öppna lärresurser,
- kunna utnyttja det nationella Biblioteket för öppna lärresurser för att hitta lärresurser,
- kunna identifiera många olika former och format av öppna lärresurser,
- kunna utnyttja andra öppna material i den egna undervisningen och vid skapande av egna lärresurser,
- förstå hur lärresursens tillgänglighet och kvalitet inverkar på inlärningsresultaten,
- förstå grunderna för bedömning av tillgänglighet och kvalitet hos öppna lärresurser enligt nationella kriterier samt
- förstå hur öppna lärresurser kan referentgranskas.

DEN SOM UTARBETAR ÖPPNA LÄRRRESURSER

Den som utarbetar öppna lärresurser kan ta fram, publicera och beskriva öppna lärresurser, förstå dataskydds- och informationssäkerhetsfrågor gällande öppna lärresurser samt påvisa sina förtjänster inom utarbetande av öppna lärresurser. Den som tar fram öppna lärresurser förutsätts:

- förstå vilka rättigheter och skyldigheter upphovsrättslagen ger och ålägger den som utarbetar lärresurser,
- förstå hur dataskyddet påverkar utarbetandet av öppna lärresurser, till exempel tillstånd för användning av bilder,
- förstå informationssäkerhetsfrågor gällande öppna lärresurser,
- kunna ge andra användarrättigheter till materialet med olika licenser,
- kunna tillämpa verktyg för att utarbeta öppna lärresurser, i synnerhet sådana som grundar sig på öppen källkod och öppen teknologi,
- kunna utnyttja de nationella kvalitetskriterierna för öppna lärresurser vid utarbetandet av egna materialen,
- förstå hur tillgänglighetskrav och tillgänglighetsdirektivet gäller öppna lärresurser,
- kunna föra in metadata om öppna lärresurser i det nationella Biblioteket för öppna lärresurser,
- kunna publicera öppna lärresurser i det nationella Biblioteket för öppna lärresurser,
- förstå enligt vilka principer man meriteras för öppna lärresurser samt
- kunna inkludera öppna lärresurser i den egna publikationsförteckningen.

PÅVERKARE INOM ÖPPEN UTBILDNING

Den som verkar inom öppen utbildning känner till praxis inom öppen utbildning, vet hur öppna lärresurser och öppna webbkurser utvecklas genom samskapande samt identifierar nätverks- och meriteringspraxis för öppen utbildning. Påverkare inom öppen utbildning förutsätts:

- kunna tillämpa olika öppna lärmeter,
- förstå hur dataskyddet påverkar öppna lärmeter till exempel gällande öppna plattformars dataskyddsrisiker,
- förstå vad som krävs för att ta fram öppna nätkurser och MOOC-kurser,
- kunna engagera de studerande i att skapa lärresurser,
- förstå praxis för samskapande av lärresurser, såsom avtal om rättigheter och ansvar,
- känna till nätverk för öppen utbildning och öppna lärresurser,
- kunna utnyttja till exempel Open Badge-kompetensmärken för att påvisa färdigheter inom öppen utbildning,
- förstå enligt vilka principer man meriterar sig inom öppen utbildning samt
- kunna redovisa meriter för öppen utbildning i sin meritförteckning.

Vetenskapliga
samfundens delegation

Öppen
vetenskap

TIEDONJULKISTAMISEN NEUVOTTELUKUNTA
DELEGATIONEN FÖR INFORMATIONSSPRIDNING